

8 KASIM DÜNYA ŞEHİRCİLİK GÜNÜ 41. KOLOKYUMU

“PLANLAMADA KIRSAL ALANLAR ve BÖLGE”

7-8-9 Kasım 2017
Selçuk Üniversitesi - Konya

Zaman içerisinde değişen politika ve yaklaşımların konusu olan kırsal alanların tanımı, temel alınan ölçütlere göre farklılaşmaktadır. En basit tanımla kent olmayan yer şeklinde ifade edilen kırsal alanlara yönelik demografik, iktisadî ve sosyolojik içerikli tanımlar da yapılmıştır. Bu çerçevede, demografik yapısına göre, nüfusunun kentten az olması; iktisadî açıdan ekonomisinin sanayi, ticaret ve hizmetler sektöründen çok tarıma dayanması, teknolojik gelişmenin yaşama ve üretime yansımaya oranının görece olarak düşük olması, ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişim sürecinin kentsel alanlara göre daha yavaş işlemesi; sosyolojik açıdan ise gelenek ve törelerin yaşam biçimini ve kurallarını etkileme gücünün fazla, yaşam biçimi ve tüketim davranışlarının görece geleneksel ve yüz yüze insan ilişkilerinin yaygın olması kırsal alanları betimleyen temel unsurlardır.

Kırsal ve kentsel alanların tanımlanmasındaki farklılık söz konusu alanlara ilişkin değerlendirmelerde kimi zaman bazı ön yargılar ortaya çıkarmıştır. Modernleşme sürecinde gelişen tartışmalarda, kentler sosyal, ekonomik ve fiziksel yapıdaki ilerliliğin ve modernliğin simgesi olarak değerlendirilirken, kırsal alanlar sosyal açıdan geri kalmışlığı ve tutuculuğun, ekonomik açıdan katma değeri düşük tarımsal üretim faaliyetlerinin, fiziksel açıdan ise yapı ve yaşam kalitesi düşüklüğünün ifade edildiği coğrafyalar olarak karşılık bulmuştur. İnsana insanca yaşama çevresi sunulmasının planlama sürecinin her aşamasında göz önünde bulundurulması gerektiğini yadsıyan bu anlayış, kırsal alanların yapabilecek başka işi olmayan insanların yaşadığı/sırdığı bir yer olarak algılanmasını da beraberinde getirmiştir. Bu süreçte kırsal ekonomik, sosyal ve fiziksel boyutlarına olan ilgi bir taraftan merkezden denetiminde bölgesel farklılıkların azaltılmasına yönelik sosyo-iktisadi kalkınma politikaları özelinde gerçekleşmiş; diğer taraftan kentleşme, ekonomik faaliyetler ve büyümenin öncelenmesi, tüketimin artması ve çeşitlenmesi çevre ve doğal kaynaklar üzerinde baskılar ortaya çıkararak ekilebilir tarım alanlarının giderek azalması, su kaynaklarının ve orman alanlarının tahribi gibi sorunlara neden olmuştur.

Kırsal alanları uzun yıllar tarım politikaları ve tarımsal üretimi artırma anlayışı içerisinde ele alan yaklaşımların değişimi adına önemli dönüm noktalarından biri 1970'lerdir. Söz konusu dönemde yaşanan ekonomik bunalım, bölgelere ait kaynakların harekete geçirilmesi ve rekabete dayalı paradigmlar üzerine düşüncelerin geliştirilmesi yaklaşımını tetiklemiştir. Bu dönemde bölge, diğer bölgelerle etkileşim içinde bir sistemin parçası olarak değerlendirilirken, kırsal yerleşmeler yere-özü bilgi ve dinamiklerin önemli mekânları olarak planlama kurumunun yeniden ilgi duyduğu alanlar haline gelmiştir. Bir başka deyişle, ekonomik ve sosyal paradigmlarda, mekân belirli bir arazi parçası ve arazi parçasının üretime yönelik sunduğu avantajlar olarak görülmeğe ziyade; sosyal ilişkilerle, farklı beşerî pratiklere, ekonomik, tarihsel ve kültürel

çeşitliliklere odaklı ilişkilere olanak tanıyan bir kavram olarak değerlendirilmeye başlanmış, kırsal alanlar bu özellikler bütünü bünyesinde barındıran yerleşmeler olarak önemini arttırmıştır. Dolayısıyla, kentler karşısında dezavantajlı konuma sahip kırsal yerleşmeler sosyal sermaye potansiyeli, kültürel ve tarihi arka planı, bilişsel ve öğrenme kapasitesi, doğal ve ekonomik çeşitliliği gibi içsel dinamiklere dayalı büyüme potansiyelleri ile kentler karşısında rekabet koşullarını düzenleyen, sosyal ve mekânsal gelişmelere uyumu kolaylaştıran alanlar haline gelmiştir. İfade edilen gelişmelerle birlikte ortaya çıkan yazın, paradigmadaki değişimle birlikte kırsal alanda gerçekleşen ekonomik, sosyal, kültürel değişimin mekân ile ilişkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Diğer bir ifade ile kırsal alan sosyal ve ekonomik dünyayı doğrudan biçimlendiren, soyut güçleri içerisinde barındıran bir unsur olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Üretim ve tüketim faaliyetlerine göre açıklanan bu anlayışta, kırsal alanın tarımsal faaliyetlerin yanı sıra imalat ve hizmetler sektörü ile de anıldığı, durağan yapıdan çok dinamik ve yenilikçiliğe açık bir yapı olarak evrildiği vurgulanmaktadır.

İlişkisel boyutta kırsal alanı yeniden ele alan bakış açısı, temelde düşük verimlilik ve azalan ekonomik değer/önem karşısında kırsal alanı geliştiren ekonomik paradigmlar çerçevesinde yeniden keşfetme; sosyal ve ekonomik sistem içerisinde rolünü yeniden belirleme hedefi üzerine odaklanmıştır. Kırsal alana yönelik gelişen söz konusu sosyal, politik ve mekânsal yaklaşım üretim süreçlerinde yeni etkileşimler, stratejiler ve pratikler öngörürken; süreci yönetecek ağ odaklı işbirliklerine ve kurumsal yeniden yapılanmaya da vurgu yapmaktadır. Bu yeniden yapılanmada, kişisel ilişkilerden daha çok kurumsal ilişkilerin geliştiği, işgücü çeşitliliğinin sağlandığı ve yeni ekonomik faaliyet alanlarının ortaya çıktığı, tarımsal arazilerin değerinin yeniden önemsendiği ve kırsal alanların tek merkezden yönetilme yerine yönetim odaklı kurumsal işleyişin parçası olduğu bir durum söz konusudur.

Kırsal alanlara yönelik farklı deneyimleri olan Türkiye'de bölgesel düzeyde farklılıklar göstermekle birlikte, nüfusun yaklaşık %30'u tarım, hayvancılık, balıkçılık ve ormancılık sektörlerinde istihdam edilmekte; ülke nüfusunun yaklaşık %25'i kırsal alanda yaşamaktadır. Bu alanları konu alan sürdürülebilir kalkınma yaklaşımları bir taraftan doğal ve çevresel kaynakların korunmasını temel alırken, diğer taraftan kırsal alandaki nüfusun eşitlik ve adalet ilkeleri çerçevesinde ülke gelişmişliğinden pay alabilmesi, istikrarlı gelir ve yaşam güvencesine sahip olabilmesi ve kırsal sosyal kapasitenin geliştirilebilmesi yönünde de bütüncül politikalar içermesi gerekmektedir.

Kırsal alanlarının ele alınma biçimi ülkemiz açısından değerlendirildiğinde, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kırsal alanlarının önemli bir konu olarak ele alındığı, kırsal alanlara yönelik farklı yaklaşımlar ve modellerin geliştirildiği görülmektedir. Yasalaştığı zaman itibarıyla önemli için oldukça ileri sayılabilecek hükümler içeren Köy Kanunu (1924) ile başlayan bu süreç, **toplum kalkınması, örnek köy, çok yönlü kırsal alan planlaması, merkez köy, köykent, tarım kent** gibi adlar altında üretilen politikalarla gelişme göstermiştir. Kırsal alanların sosyo- ekonomik açıdan gelişimini amaçlayan bu politikalar, farklı birçok çözümleme pratiğini ortaya çıkarmıştır. Son olarak, 2006 yılında yürürlüğe giren Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi de kırsal alanlara yönelik üretilen önemli belgelerden biridir. Temel amacı; yerel potansiyelin ve kaynakların değerlendirilmesi, doğal ve kültürel varlıkların korunmasını esas alarak, kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlarla uyumlu olarak yöresinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması olarak belirlenen Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi'nin ana ilkeleri ise; **“mekânsal duyarlılık”, “işbirliği ve katılımçılık”, “sürdürülebilirlik”, “sosyal içirme”, “uyum kapasitesi”, “politika ve düzenlemelerde tutarlılık”, “etkin izleme”, “kaynak kullanımında etkinlik”** şeklinde belirlenmiştir.

Kırsal alanlara yönelik geliştirilen stratejiler ve edinilen deneyimlere karşın, Türkiye'de yapısal açıdan bazı sorunların varlığını sürdürdüğünü vurgulamak

gerekir ki, bunlardan en önemlisi kırsal yerleşmelerde mekânsal gelişmeyi ve yapılaşmayı yönlendirecek “kırsala özgü” yaklaşımların eksikliğidir. Kırsal alanlar, ülke içindeki coğrafi konumları, ülke ekonomisi içindeki yerleri, kentsel alanlara yakınlıkları, sahip oldukları doğal ve kültürel özelliklerden dolayı farklı türde baskılara maruz kalmaktadır. Bu baskının etkin biçimde yönetilebilmesi, kırsal alanlarının yerleşme karakterinin korunması ve mekânsal özelliklerinin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Ne var ki, Türkiye'de kırsal alanlarda mekânsal gelişimin ve yapılaşmanın kentsel alanların gelişimine yönelik yasa ve yönetmeliklerle denetlenmesi kırsala özgü yerleşme karakterinin bozulmasının başlıca nedenlerinden birini oluşturmaktadır.

Kırsal alanları yakından ilgilendiren ve kırsala özgü yerleşme karakterini ciddi anlamda değiştireceği öngörülen bir diğer önemli gelişme ise; 6360 sayılı “Bütünşehir Yasası”nın 2012 tarihinde yürürlüğe girmiş olmasıdır. Bu yasa'da yer alan hükümler çerçevesinde, büyükşehir statüsüne sahip 30 ilde (Adana, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Kayseri, Kocaeli, Konya, Malatya, Manisa, Mardin, Mersin, Muğla, Ordu, Sakarya, Samsun, Şanlıurfa, Tekirdağ, Trabzon ve Van) il mülki sınırı ile büyükşehir belediyesi mücavir alan sınırı çakıştırılmış; Yasa öncesinde il sınırı içerisinde yer alan tüm belde belediyeleri ile köylerin idari statüsü mahalleye dönüştürülmüştür. Her şeyden önce, idari statülerde yapılan değişikliğin ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziki koşullar açısından, büyükşehir statüsüne sahip bir durum ortaya çıkarmadığı bilinmelidir. Ayrıca, ülke nüfusunun %75'inden fazlasını oluşturan 30 ilde, tüm kırsal alanın ilçe ve büyükşehir belediyesi mücavir alan sınırı içerisine girmesi ile ciddi bir yapılaşma baskısının ortaya çıkabileceği; kırsal yerleşmelerde mekânsal gelişmeyi ve yapılaşmayı yönlendirecek “kırsala özgü” yaklaşımların eksikliği de dikkate alındığında oluşan durumun kırsal alanlar açısından telafisi imkânsız sonuçlar doğurabileceği göz ardı edilmemelidir.

Bu çerçevede, 41.si gerçekleştirilecek olan 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü Kolokyumunun konusu, **“Planlamada Kırsal Alanlar ve Bölge”** olarak belirlenmiştir. 7-8-9 Kasım 2017 tarihlerinde, Konya'da, Selçuk Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleştirilecek olan kolokyumda; aşağıda belirtilen başlıklar altında bildiri sunulması beklenmektedir. Kolokyumda sunuşu gerçekleştirilenler arasında Bilim Kurulu tarafından seçilecek belirli sayıda bildiri de; Kolokyum Bildiriler Kitabı öncesinde, ayrıca TMMOB Şehir Plancıları Odası yayın organı olan **Planlama Dergisi DŞG Özel Sayısı**'nda ve/veya Selçuk Üniversitesi Mimarlık Fakültesi yayın organı olan **ICONARP**'ta (Uluslararası Mimarlık ve Planlama Dergisi) hakem değerlendirme sürecinin ardından yayınlanacaktır.

- Ulusal Kalkınma ve Bölge Planlama Yaklaşımları
- Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Kırsal Alan
- Erişilebilirlik Kapsamında Kırsal Alanlar ve Bölge
- Yeni Paradigmalarda Bölge-Kent-Kır Gerilimi
- Bölgesi ve Yereli İçinde Kırsal Alanı Yeniden Anlamlandırmak
- Bütünşehir Yasası ve Kırsal Alanlar
- Kırsal Alanların Yönetimi ve Planlama Politikaları
- Türkiye'de Kırsal Alanların Geleceği
- Kırsal Alanda Planlama ve Tasarım
- Yok Edilen Kırsal Alanlar ve Kentler Üzerindeki Etkileri
- Doğal Değerlerin Korunması Çerçevesinde Kırsal Alanlar
- Kırsal Yerleşme Dokusunun Korunması; Kırsal Mimari ve Peyzaj
- Kırsal Alanlar ve Sektörel Çeşitlilik
- Kırsal Alanlarda Sosyal Sermaye
- Kırsalın Uyum Kapasitesi
- Göç Hareketlerinin Etkileri ve Yönetimi
- Kırsal Tehditler ve Sürdürülebilirlik